

Ieder z'n eigen toko?

**Evaluatie van het project
'Haarlem Oost' in het kader van
Sport en Sociale Vernieuwing**

Amsterdam, december 1994
Van Dijk, Van Soomeren en Partners
Eric Lagendijk
Martin van der Gugten

Inhoudsopgave

	pag.
1 Inleiding	1
1.1 Opdracht	1
1.2 Onderzoeksopzet	2
2 Projectopzet	4
2.1 Uitgangssituatie	4
2.2 Maatregelen	6
2.3 Organisatie	7
3 Projectuitvoering	8
3.1 Een moeizame, langdurige start	8
3.2 Een media-offensief: niemand thuis ...	11
3.3 Een patstelling?	12
4 Evaluatie	14
4.1 En wat heeft het nu opgeleverd voor de buurtbewoners?	14
4.2 Leerervaringen	16
5 Adviezen	19
5.1 Accommodatie-adviezen	19
5.2 Organisatie-adviezen	19
5.3 Inhoudelijke adviezen	20

1 Inleiding

1.1 Opdracht

In 1992 zijn door de afdeling Sport en Recreatie van de gemeente Haarlem de voorbereidingen getroffen voor een tweetal sportprojecten in het kader van 'sociale vernieuwing'. Het uitgangspunt van de projecten is dat "(...) *sport als laagdrempelige activiteit bij uitstek het middel is om mensen die door enigerlei omstandigheden in de kantlijn zijn beland, weer te betrekken bij hun dagelijkse leefomgeving*". Bovendien zou sport een bijdrage leveren aan het bevorderen van de werkgelegenheid en het leefbaarder maken van de samenleving.

Tegen deze achtergrond zijn de projecten 'Haarlem-Oost' en 'Van der Aartsportpark' ontwikkeld¹. Al tijdens de voorbereidingen voor beide projecten is uitdrukkelijk gepleit voor het evalueren van de resultaten. Uiteindelijk heeft de gemeente Haarlem gekozen voor twee afzonderlijke evaluaties door bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners. Dit evaluatieverslag gaat over het project 'Haarlem Oost'. De **doelstelling** van het project is "*het bevorderen van de sportdeelname van een aantal doelgroepen in Haarlem Oost*". In eerste instantie heeft de afdeling Sport en Recreatie daartoe de volgende middelen voorgesteld:

- het aanstellen van een assistent-sportbuurtwerker uit de banenpool;
- het nastreven van een verbeterd accommodatiebestand en een op de vraag gericht activiteitenaanbod.

Bij het project 'Haarlem-Oost' wordt gestreefd naar een in vergelijking met de gemiddelde sportdeelname in Haarlem (55%) evenredig deelname-percentage onder de doelgroepen. De emancipatoire en integrerende functies van sport worden hier met name gericht op allochtone en autochtone jongeren, uitkeringsgerechtigden en ouderen. De doelstelling van het project 'Haarlem Oost' sluit aan bij het sportstimuleringsbeleid dat sinds enkele jaren is ondergebracht bij de stichting Haarlemse Sportraad. Met het project wordt beoogd om de gesignaleerde knelpunten in de sport in Haarlem Oost geïntegreerd aan te pakken. De projectmatige en integrale aanpak is echter nieuw en wordt gekenmerkt door:

- **de samenwerking tussen verschillende organisaties** (gemeente, sportorganisaties, maatschappelijke diensten en bewoners/sporters);
- **sport als doel en middel**: de projecten zijn zowel gericht op een hogere sportdeelname (kwantitatieve benadering), als op de betekenis en reikwijdte van sport (kwalitatieve benadering);
- in samenhang met het bovenstaande: sport wordt gerelateerd aan de **drie cirkels van sociale vernieuwing**, namelijk de kwaliteit van de leefomgeving, scholing en werk, en vernieuwing van de zorg.

¹ Het evaluatie- en adviesrapport van het project 'Van der Aart-sportpark' is uitgebracht onder de titel 'In het licht van Van der Aart' (Van Dijk, Van Soomeren en Partners, december 1994).

De projectopzet wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 2.

De evaluatie zal in ieder geval antwoord moeten geven op de volgende vragen:

- Zijn met het project de gestelde doelen² bereikt?
- Wat is de rol van de verschillende participanten binnen het project?
- Wat zijn de sterke en zwakke kanten van het project?

Deze vragen worden beantwoord aan de hand van een beschrijving van het project over de afgelopen twee jaar in de hoofdstukken 3 (Projectuitvoering) en 4 (Evaluatie).

Na twee jaar experimenteren met sportactiviteiten in Haarlem Oost is het zinnig om niet alleen te beoordelen welke resultaten er zijn geboekt. Minstens zo belangrijk is het leren vanuit de ervaringen die zijn opgedaan tijdens het project. Welke valkuilen zijn overwonnen, en welke drempels bleken (om wat voor reden ook) onneembaar? Hoe worden deze resultaten en opbrengsten voor het (sport)beleid geïmplementeerd in het reguliere beleid? Onderzoeksvragen die dan gesteld worden zijn:

- Wat zijn de oorzaken van de resultaten van beide projecten?
- Wat hebben de projecten opgeleverd (en wat kunnen ze nog opleveren) voor:
 - . het sportbeleid van de gemeente Haarlem?
 - . de sport in Haarlem?

De eerste vraag wordt behandeld in hoofdstuk 4. De laatste twee vragen verwijzen in feite naar de toekomst: hoe gaan we nu verder, met de uitkomsten van beide (experimentele) projecten in ons achterhoofd? In hoofdstuk 5 (Advies) wordt hierop ingegaan.

1.2 Onderzoeksopzet

Voor deze evaluatie zijn drie bronnen aangeboord:

- *Schriftelijke bronnen*: nota's, verslagen van de begeleidingsgroepen, werkdocumenten, eerdere tussenevaluaties, onderzoeksgegevens (nulmetingen, ledentallen, uitkomsten van het sportonderzoek e.d.). Kortom het gaat hier vooral om archiefonderzoek;
- *Face-to-face interviews met de volgende sleutelinformanten*:
 - . dhr. R.A. van der Geest, wethouder voor o.a. sportzaken;
 - . dhr. D.R. Dijkman, projectambtenaar Sport en Sociale Vernieuwing;
 - . dhr. J. van de Broek en dhr. R. Vellinga, SSD-consulenten van de Haarlemse Sportraad;
 - . mw. C. de Bock, free-lance projectuitvoerder;
 - . dhr. A. Schulte, sport- en jongerenwerker bij Stadsdeelorganisatie Haarlem Oost (SOHO);
 - . dhr. V. Langelaan, directeur van SOHO;
 - . dhr. G. Zweers, voorzitter van Sportclub Haarlem Oost.
- *Ervaringsgegevens*: het beoordelen van het accommodatiebestand in Haarlem-Oost op basis van de projectvoorstellen d.d. 2 juni 1992.

2 Zie voor een compleet overzicht van het voorgestelde pakket van maatregelen het projectvoorstel van het College van B & W van 2 juli 1992.

Aan de hand van deze methodiek wordt allereerst een beschrijving gegeven van de huidige stand van zaken van het project. Belangrijkste aspecten die hierbij aan de orde komen zijn:

- samenwerking tussen betrokken organisaties;
- verzelfstandiging van het project;
- voorbeeldwerking die van het projecten uitgaat.

De effectmeting heeft betrekking op:

- aantallen sporters;
- verbeteringen in het accommodatie-aanbod;
- deskundigheidsbevordering en toename van het sportkader.

Bij de effectmeting is ervan uitgegaan dat de gegevens worden aangeleverd door de gemeente Haarlem. Voor het tweede onderdeel van de effectmeting, de verbeteringen in het accommodatiebestand is onderscheid gemaakt tussen:

- uitbreiding van het aantal accommodaties;
- differentiatie binnen accommodaties en pluriformiteit van sportaanbod;
- kwalitatieve verbeteringen van accommodaties (vervangingsinvesteringen e.d.).

Voor Haarlem-Oost is uitdrukkelijk gesteld dat kadervorming onder jongeren uit de genoemde doelgroepen wordt bevorderd, bijvoorbeeld via sportbegeleiders-cursussen.

2 Projectopzet

2.1 Uitgangssituatie

Tijdens de begrotingsbehandeling van Sportzaken op 20 november 1991 zijn vijf onderwerpen naar voren gebracht die het beleid inzake sport en sociale vernieuwing vorm zouden kunnen geven, namelijk:

- een opleiding voor allochtone zweminstructrices;
- sportkadervormingswerk;
- sportactiviteiten voor achterstandsgroepen;
- stimuleren van vrijwilligerswerk in de sport;
- stimuleren van verantwoordelijk sportgedrag.

De doelstelling van het project 'Haarlem Oost' en de operationalisering ervan (zie 1.1) sluiten aan op het derde onderwerp en in mindere mate op de onderwerpen 2 en 4. Het belangrijkste uitgangspunt van het project ligt bij het streven naar een evenredige sportdeelname in Haarlem Oost ten opzichte van het gemiddelde in Haarlem waarbij extra aandacht wordt gegeven aan achterstandsgroepen. Haarlem Oost omvat vier buurten:

- Slachthuisbuurt
- Potgieter- en Van Zeggelenbuurt
- Amsterdamse buurt
- Parkwijk.

Eerder³ was al vastgesteld dat het woon- en leefmilieu in deze buurten in vergelijking tot andere Haarlemse buurten 'ongunstig tot zeer ongunstig' is. De problematiek in deze buurten strekt zich uit van verpaupering en desintegratie tot criminalisering van de jeugd. De 'afstand tussen ouderen en jongeren' zou 'te groot zijn'. Bovendien wordt gemeld dat 'sport- en spelmogelijkheden uit de buurt verdwenen zijn'.

Sportdeelname

Op het gebied van sport zijn de knelpunten verder uitgewerkt in de nota '*Operationele doelstelling sociale vernieuwing en sport*' (B&W, 2 juni 1992). De sportdeelname van bewoners in Haarlem Oost bedraagt (in 1991) 49%. Dat is 6% lager dan het gemiddelde voor Haarlem⁴. Deze lagere participatie aan sportactiviteiten wordt in verband gebracht met het relatief hoge percentage bewoners van Turkse en Marokkaanse afkomst.⁵ Over deze groepen is (landelijk) bekend dat zij minder vaak aan sport doen dan autochtone Nederlanders⁶. Hetzelfde geldt voor de relatief hoge vertegenwoordiging van mensen die zijn aangewezen op een uitkering, vooral in Parkwijk (11,8% ten opzichte van 6,6% in Haarlem). Ook ouderen (55+ers) vormen een aandachtsgroep in het sport-

3 In: *Haarlemse buurten vergeleken* (Bureau Onderzoek en Statistiek, juli 1991).

4 Deze cijfers zijn ontleend aan het onderzoek naar sportdeelname in de gemeente Haarlem (BOS en S&R, 1992).

5 Te weten: 7,9% in de Slachthuisbuurt en 14% in Parkwijk tegenover 4,7% in Haarlem (als geheel).

6 En dan vooral de meisjes, vrouwen en gehuwde mannen. Dit beeld wordt hier bevestigd. Overigens moet opgemerkt worden dat er allerlei nuances zijn ten aanzien van sportdeelname onder verschillende etnische minderheidsgroeperingen. Er zijn verschillen naar land van afkomst, generatie, sexe en sociaal-economische status.

stimuleringsbeleid omdat zij minder dan evenredig zijn vertegenwoordigd in de Nederlandse en Haarlemse sportwereld. Haarlem Oost vergrijst meer dan gemiddeld in Haarlem (ca. 23% ten opzichte van 17%).

Samenvattend geldt dat drie belangrijke doelgroepen van het sportstimuleringsbeleid (Turken en Marokkanen, uitkeringsgerechtigden en ouderen) relatief sterk in Haarlem Oost vertegenwoordigd zijn. Deze groepen sporten minder vaak dan gemiddeld. Daarin is een rechtvaardiging gevonden om extra, op de wijk gerichte inspanningen te leveren om de sportdeelname van deze groepen te vergroten.

Sportinfrastructuur

De voorbereidende analyse gaat verder in op de bestaande infrastructuur: de accommodaties en de gevestigde organisaties die sportactiviteiten aanbieden.

Accommodaties

Sportaccommodaties zijn noodzakelijke voorwaarden om (georganiseerde) sportbeoefening mogelijk te maken⁷. Een inventarisatie in Haarlem Oost wijst uit dat het stadsdeel geen sportparadijs is. Een sporthal ontbreekt en door ontwikkelingen in het onderwijs is het aantal gymlokalen dat opengesteld wordt voor medegebruik afgenomen van vijf naar twee. Deze lokalen bieden bovendien geen ruimte meer aan derden want ze worden volledig verhuurd aan vaste sportgroepen. Daarnaast wordt op jaarbasis één (oud en klein) gymlokaal aan de Byzantiumstraat volledig verhuurd aan sportclub Haarlem Oost. Verder geeft de jongerenwerker van SOHO leiding bij sportactiviteiten in het Broederhuis aan het Nagtzaamplein. Naast een 'krachthok' op zolder biedt dit wijkcentrum zeer beperkte mogelijkheden voor vechtsport en dansachtige activiteiten. Enig lichtpuntje is de komst van het lawnbowlsveld op het (korfbal)terrein aan de Zomervaart: een sport die goed aansluit bij de bewegingsrecreatie van ouderen. Daarnaast biedt het voetbalterrein aan de Prins Bernardlaan één van de schaarse mogelijkheden om in de directe woonomgeving aan sport te doen.

Kortom, de fysieke infrastructuur voor sport in Haarlem Oost biedt voor de (potentiële) gebruikers weinig keus. De randvoorwaarden die nodig zijn om extra activiteiten te ondernemen zijn beslist niet optimaal, vooral waar het gaat om binnensportaccommodaties.

Sportorganisaties

Het verenigingsleven in Haarlem Oost is de afgelopen decennia sterk teruggelopen. Het voetbalterrein aan de Prins Bernardlaan wordt bespeeld door DSK. Oosterkwartier speelt al meer dan een halve eeuw korfbal aan de Zomervaart. Meer recent is de toetreding tot dit terrein van de Haarlemse lawnbowlsponier G. van Leuven met de Stichting Lawnbowls Nederland (SLN). Hij exploiteert het kunstgrasveld zodanig dat zowel geofende en georganiseerde bowlers als recreatieve sporters aan hun trekken komen. GTTC is een tafeltennisclub die nagenoeg elke avond gebruik maakt van het gymnastieklokaal aan de Richard Holkade. Het gymnastieklokaal aan het Van Zeggelenplein wordt verhuurd aan verschillende (kleine) groepen en verenigingen. Opvallend is het relatief intensieve gebruik door vechtsportclubs. Vechtsporten kunnen ook beoefend worden bij

⁷ Maar geen garantie voor feitelijke deelname.

sportclub Haarlem Oost en in het Broederhuis (SOHO). Behalve vechtsporten kan men aan de Byzantiumstraat ook terecht voor badminton en aerobics e.d.. In het wijkcentrum kunnen de spieren worden gestaald worden en is eveneens gelegenheid tot aerobics en callanetics.

Resumerend: tegen de achtergrond van de rijke Haarlemse traditie in het (sport)verenigingsleven, is de omvang en differentiatie van de georganiseerde sport in Haarlem Oost beperkt. Afgezien van enkele oudere verenigingen met een 'eigen' accommodatie en een activiteitencircuit dat sterk overeenkomt met wat sportscholen aanbieden, is er nauwelijks sprake van een bloeiende sportcultuur.

2.2 Maatregelen

In juni 1992 worden in eerdergenoemde B & W-nota allerlei mogelijke maatregelen genoemd die na overleg met betrokken organisaties al of niet verder uitgewerkt (moeten) worden.

Omdat er op dat moment onduidelijkheden bestaan over de toekomst van het gymlokaal aan de Byzantiumstraat, wordt gepleit voor op zijn minst behoud van de bestaande voorzieningen. Bij sloop van de sterk verouderde accommodatie wordt de **bouw van een buurtsportzaal** overwogen. Bij die overweging speelt ook de sloop van het (in goede staat verkerende) gymlokaal van de RK Ewald-MAVO in de Slachthuisbuurt een rol.

Het **gymlokaal aan de Byzantiumstraat** dat sportclub Haarlem Oost volledig huurt van de gemeente Haarlem⁸ zal gedeeltelijk worden gemoderniseerd zodat "het geschikt is als thuisbasis voor het op doelgroepen gerichte activiteitsaanbod". Hiermee wordt dan tegemoet gekomen aan een jarenlange wens van de club: 'enige **ondersteuning in personele en materiële sfeer**'. Hiertoe zal onder meer een beroep worden gedaan op het fonds Stadsvernieuwing onder de noemer 'kwalitatieve verbetering van het accommodatie- en activiteitsaanbod in Haarlem Oost'. Daarnaast zou de sportvloer moeten worden verbeterd en wordt voorgesteld een jeu-de-boulesveld aan te leggen op de speelplaats van de voormalige school. Van de sportclub wordt gevraagd medewerking te verlenen aan kaderscholing voor doelgroepen door het beschikbaar stellen van de accommodatie op nader te bepalen dagdelen. Het rooster van de sportclub zou aangeven dat daarvoor mogelijkheden zijn.

Het **activiteitsaanbod in Haarlem Oost moet worden verbreed en geïntensiveerd**. In samenwerking met de jongerenwerker van SOHO en sportclub Haarlem Oost zullen doelgroepgerichte activiteiten worden opgezet. Voor deelname aan activiteiten wordt een zeer geringe vergoeding per keer gevraagd (variërend van f 1,- tot f 2,50). Voor bijzondere activiteiten worden abonnementen overwogen. Er wordt gestreefd naar een meer gestructureerd en doorlopend aanbod. Sportbeoefening overdag behoort tot de mogelijkheden. Het SSD-bureau van de Haarlemse Sportraad zal hierbij ook een rol krijgen. Een aan te stellen assistent-sportbuurtwerker⁹ zou ertoe kunnen bijdragen dat een structureel aanbod wordt afgestemd op de vraag vanuit de buurten.

8 Namelijk van het grondbedrijf tegen een jaarlijkse vergoeding. Daarnaast worden de kosten voor gas, water en elektra separaat in rekening gebracht.

9 In het kader van de banenpoolregeling.

Er zal extra aandacht moeten worden besteed aan **kadervorming onder de doelgroepen**. Daarmee kan het draagvlak voor een structureel en doorlopend aanbod worden verbreed en gecontinueerd. In eerste instantie wordt gedacht aan het organiseren van een sportbegeleiderscursus. Een bijkomend effect is wellicht gelegen in het gedeeltelijk ondervangen van het gebrek aan sportkader in de georganiseerde sport.

2.3 Organisatie

De **leiding** over het project Haarlem Oost is in handen geweest van een beleidsambtenaar van de afdeling Sport en Recreatie. In de voorbereidingsfase heeft deze projectleider **overleg** gevoerd met:

- de jongerenwerker van SOHO;
- de voorzitter van sportclub Haarlem Oost;
- leden van de projectgroep Slachthuisbuurt¹⁰ en de kerngroep Oost;
- bureau Veiligheid van de Bestuursdienst;
- bureau SSD van de Haarlemse Sportraad;
- projectgroep Sociale Vernieuwing;
- stichting Spel en Sport;
- afdeling Stadsvernieuwing van de sector BWE.

Samenwerking tussen en met organisaties en instellingen op buurt- en wijkniveau is één van de pijlers van het beleid inzake sport en sociale vernieuwing. Als deze samenwerking goed verloopt dan kan er een meerwaarde ontstaan op terreinen die ook raken aan stadsvernieuwing, werkgelegenheid en de woonomgeving. Daarvoor is het evenwel noodzakelijk dat ook op ambtelijk niveau de sectorale benadering wordt doorbroken. De betrokken gemeentelijke afdelingen zullen hun plannen op elkaar moeten afstemmen om een afgewogen en wijkgericht beleid te voeren. De kerngroep Oost (belast met het opstellen van het perspectiefplan voor stadsdeel Oost) kan worden beschouwd als een aanzet daartoe.

In het najaar van 1992 is een '**projectgroep Haarlem Oost**' gestart onder voorzitterschap van de projectleider. In dit overleg wordt de voortgang van het project besproken, worden ideeën uitgewisseld en maken de deelnemers afspraken met elkaar. Kortom, verschillende initiatieven worden steeds besproken en op elkaar afgestemd.

Gedurende een looptijd van twee jaar is **subsidie** beschikbaar gesteld uit het fonds Sociale Vernieuwing. Het activiteitenbudget bedraagt f 20.000,-. Eenzelfde bedrag is uitgetrokken voor kaderscholing. Een 'nieuwe sportzaal' is PM begroot. Een assistent-sportbuurtwerker zal uit het SSD-budget worden gefinancierd (f 3.000,- per jaar).

¹⁰ Deze groep heeft tot taak een wijkperspectiefplan voor te bereiden. In een dergelijk plan zijn de uitgangspunten en contouren verwerkt die vanuit verschillende disciplines wenselijk worden geacht voor de wijk. Gestreefd wordt naar een samenhangende ('integrale') visie met een breed draagvlak van bewoners (wijkraad), gemeentelijke afdelingen en particuliere organisaties.

3 Projectuitvoering

3.1 Een moeizame, langdurige start

De projectgroep 'Haarlem Oost' kwam in september 1992 voor het eerst bijeen. Vaste leden zijn twee medewerkers van de afdeling Sport en Recreatie, een consultant SSD van de Haarlemse Sportraad en een (extern) adviseur van de stichting Spel en Sport. Vanuit 'het veld' zijn SOHO en sportclub Haarlem Oost vertegenwoordigd. Daarnaast zijn op ad hoc-basis (mogelijk) betrokken instellingen en organisaties uitgenodigd om bij vergaderingen van de projectgroep aanwezig te zijn.

Sportclub Haarlem Oost en SOHO worden vanaf de start van het project gezien als de twee belangrijkste 'intermediaire' organisaties die op de doelgroepen gerichte activiteiten kunnen opzetten en uitvoeren. De projectleider stelt in een vroeg stadium voor een sportbuurtwerker aan te stellen bij de Haarlemse Sportraad waardoor de coördinatie van het sportaanbod in handen komt van het SSD-bureau. Vanwege de beperkte accommodatiecapaciteit in Haarlem opteert de projectleider voor het onderbrengen van nieuwe activiteiten in het gymlokaal aan de Byzantiumstraat op die uren waarop de accommodatie niet door sportclub Haarlem Oost wordt benut. De jongerenwerker van SOHO zou dan voor een deel gebruik kunnen maken van de gemeentelijke accommodatie die volledig aan sportclub Haarlem Oost wordt verhuurd. Het rooster van de sportclub laat zien dat het lokaal overdag op doordeweekse dagen grotendeels leeg staat (25 uur per week). SOHO is al snel van mening dat het hier gaat om 'incourante' en dus weinig aantrekkelijke tijden. De Haarlemse Sportraad wijst erop dat de doelgroepen (met name ouderen/uitkeringsgerechtigden) juist overdag zouden kunnen sporten en dat het sociaal-cultureel werk deze groepen kan bereiken. Sportclub Haarlem Oost houdt vast aan de eigen tijden en ook (zoveel mogelijk) aan behoud van de autonomie over de 'eigen' accommodatie. SOHO wil medezeggenschap over het gedeelde gebruik van het gymlokaal aan de Byzantiumstraat. Daarnaast wil SOHO zelf sportactiviteiten organiseren en aanbieden. Alleen activiteiten opzetten en deze vervolgens overdragen aan een sportbuurtwerker wordt door SOHO van de hand gewezen. Beide organisaties leggen hun wensen op tafel:

Sportclub Haarlem Oost:

- subsidie voor het groot onderhoud van het gymlokaal (vervangingsinvesteringen en noodzakelijke voorzieningen¹¹), voor materiaalkosten en voor het aanstellen van een Turkse judo-instructeur;
- baas in eigen huis: SOHO mag weliswaar tijdelijk gebruik maken van vrije uren overdag, maar dient bij voldoende groeps grootte uit te wijken naar een andere accommodatie.

11 Het gaat hierbij om het verbeteren van de kleedruimte, de sportvloer, de ramen en kozijnen en leidingen voor gas, water en elektriciteit. De bijbehorende kosten zijn geraamd op f 30.000,-. De sportclub heeft zich bereid getoond om met zelf de nodige werkzaamheden te verrichten.

SOHO:

- zelf sportactiviteiten en laagdrempelige kadercursussen opzetten en uitvoeren;
- gedeeld gebruik van het gymlokaal Byzantiumstraat of het realiseren van een volwaardige¹² eigen sportruimte;
- een subsidie ter bekostiging van materiaal en andere voorzieningen die nodig zijn om sportactiviteiten te ontplooiën.

Al tijdens de eerste bijeenkomst van de projectgroep blijken de belangen van SOHO en sportclub Haarlem Oost zodanig uiteen te lopen dat samenwerking onmogelijk lijkt. De jongerenwerker verlaat na een half uur aangeslagen de vergadertafel. De projectleider zoekt vervolgens naar aanknopingspunten om beide organisaties een rol te geven bij sportstimulering in Haarlem Oost. Samenwerking wordt echter bemoeilijkt omdat sportclub Haarlem Oost en SOHO op een aantal kenmerken aanmerkelijk van elkaar verschillen. Schema 1 geeft deze kenmerken van beide organisaties weer:

Schema 1: Kenmerken van sportclub Haarlem Oost en SOHO

Kenmerken	Sportclub Haarlem Oost	SOHO
Doelstelling	Sportpromotie in Haarlem Oost: sport als doel	Zoveel mogelijk groepen aan sport laten deelnemen: sport als doel en middel
Organisatiecultuur	Sportvereniging door en voor de buurt	Professionele organisatie en uitvoering door sport- en jongerenwerker, ingebed in sociaal-cultureel werk
Werkwijze	Activiteitenaanbod door gediplomeerde en professionele krachten	Inschakelen van sociaal-cultureel werk, coördinatie door 'gespecialiseerde' sport- en jongerenwerker
Uitgangspunt	Met elkaar aan sport doen en leren sporten	Sport betrekken in breder kader: levensstijl, opvoeding en ontwikkeling
Accommodatie	Een gymlokaal in contractuur per jaar van grondbedrijf: wordt beschouwd als 'eigen accommodatie'	Een kleine studio en een krachthok die beide deel uitmaken van het wijkcentrum
Wensen	Behoud van autonomie, zowel op het gebied van activiteiten als van accommodatie; verbeteren van faciliteiten	Sport volwaardige plaats geven in sociaal-cultureel werk: uitbreiden van gericht activiteitenaanbod en verbeteren van faciliteiten
Sportactiviteiten	Vechtsporten, aerobics/callanetics, conditietraining en badminton	Vechtsporten, aerobics/callanetics, sportleiderscursussen, diverse kortlopende sportactiviteiten (toernooien e.d.)

12 Het wijkcentrum Broederhuis heeft onvoldoende ruimte om sportactiviteiten een volwaardige plaats te geven. Het krachthok op zolder is gestuit op zijn eigen grenzen en de zeer kleine 'dansstudio' (zeg maar een heel klein gymlokaal) voldoet niet aan de wensen van sporters en leiding.

Hoewel de projectleider verschillende pogingen doet om sportclub Haarlem Oost en SOHO dichterbij elkaar te brengen, wordt het na verloop van tijd duidelijk dat beide 'partijen' hun eigen gang willen gaan. Samenwerking blijkt uitgesloten. Deze hardnekkige situatie beïnvloedt lange tijd de sfeer binnen de projectgroep en tegelijkertijd het verloop van het project. Er borrelen zo nu en dan aardige ideeën op maar de daadwerkelijke uitvoering laat vaak zo lang op zich wachten dat er nauwelijks iets gebeurt. Beide organisaties zijn erop uit subsidies te verwerven voor hun eigen activiteiten waarbij onduidelijk is in hoeverre er draagvlak voor is onder de doelgroepen in Haarlem Oost. Tegen die achtergrond moet ook de weerstand vanuit het veld tegen de aanstelling van een 'assistent-sportbuurtwerker' worden begrepen: *"Dat doe wij zelf toch?"*

De projectgroep zet tegen het einde van 1992 enkele lijnen uit:

- het voorbereiden van een Recreatiesportleider A-cursus voor 20 (nog te werven¹³) deelnemers in Haarlem Oost;
- diverse media¹⁴ inschakelen om de sportmogelijkheden overdag voor ouderen¹⁵ bij sportclub Haarlem Oost onder de aandacht te brengen.

Beide initiatieven leveren uiteindelijk niets op. Na een intensieve wervingscampagne van de Haarlemse Sportraad blijkt er geen enkele belangstelling voor de kadercursus. Ook de ouderen in de buurten geven geen gehoor aan de multimediale oproep om zich als (beginnende) sporter te melden in de accommodatie van sportclub Haarlem Oost.

In de eerste helft van 1993 worden andere organisaties uit Haarlem Oost voor het project benaderd. Een bestuurslid van sportvereniging BATO neemt enkele keren deel aan vergaderingen van de projectgroep maar haakt snel af. Een poging om ouderen te interesseren voor volleybal is op niets uitgelopen. BATO heeft in Haarlem Oost praktische problemen met de integratie van allochtone kinderen in het clubleven, bijvoorbeeld bij de wijze van contributie-inning. Experimenteren bij BATO is uitgesloten. Wel wil de club structurele activiteiten opzetten, bijvoorbeeld gericht op allochtone kinderen. Een 'financieel gezonde vereniging' wordt door de club steeds voorop gesteld. Bijna een jaar na de eerste besprekingen is er weinig veranderd. Het gemeentelijke omnibusonderzoek (juli 1993) wijst uit dat het percentage sporters in Haarlem Oost (34,2%) nog steeds laag is in vergelijking met andere stadsdelen (gemiddeld ca. 45%).¹⁶ Het project loopt op dat moment

13 Waarbij inspanningen geleverd zullen worden om allochtone sporters te interesseren.

14 Via wijkkranten, Haarlems Dagblad, folders, de kabelkrant en lokale radio. Een vertaalbureau is ingeschakeld om de berichten te vertalen in Turks en Marokkaans.

15 De stichting Spel en Sport heeft materiaal aangeleverd om ideeën over sportstimulering van ouderen te concretiseren.

16 Dit was 49% ten opzichte van 55%. De daling van het aantal sporters doet zich dus niet alleen voor in Haarlem Oost maar ook over de andere Haarlemse stadsdelen. Uit navraag blijkt dat deze daling voor een deel te wijten is aan verschillen in methodiek tussen beide onderzoeken. In de steekproef van het omnibusonderzoek is een leeftijd-ondergrens gehanteerd van 16 jaar. Bij het eerdere sportdeelname-onderzoek lag die grens op 6 jaar. Uit dit eerdere deelname-onderzoek bleek onder meer dat juist deze jongste categorie (6-15 jaar) het meest aan sport doet (77%). Wanneer een reken-correctie wordt toegepast door deze groep bij het omnibusonderzoek 'op te tellen' dan blijkt de sportdeelname toch nog steeds met circa 5% te zijn gedaald in een periode van twee jaar. Vooral het percentage sporters in de leeftijdscategorie 35-44 jaar zou sterk zijn afgenomen. De projectleider geeft aan dat dit beeld wordt bevestigd door lagere bezettingsgraden van de gemeentelijke sportaccommodaties. Landelijk cijfermateriaal (van het CBS en SCP) wijst uit dat de totale sportdeelname zich de laatste jaren heeft gestabiliseerd. De georganiseerde sport is sinds 1985 licht gegroeid. Tegen die achtergrond is het goed denkbaar dat de sportdeelname in de grotere steden wat is afgenomen terwijl het aantal sporters in middelgrote en kleine gemeenten over het geheel is toegenomen.

overigens (pas) een half jaar. Bovendien blijkt dat in stadsdeel Oost het hoogste percentage sporters woont (29,5%) dat ontevreden is over de beschikbare sportvoorzieningen. In andere stadsdelen ligt dit percentage meer dan tien procent lager. Het activiteitencluster in Haarlem Oost is beperkt. Sportschoolachtige activiteiten overheersen. Het aantal 'traditionele' verenigingen is in vergelijking met de rest van Haarlem beperkt. De georganiseerde sport is slecht vertegenwoordigd in Haarlem Oost. De twee voor het project belangrijke 'broedplaatsen voor de sport' (sportclub Haarlem Oost en SOHO) vertonen gedeeltelijk overeenkomsten in het soort activiteiten dat zij aanbieden: vechtsporten en aerobics/callanetics. De manier waarop dat gebeurt verschilt echter. SOHO heeft een wat breder pakket en legt daarbij de nadruk op recreatieve en educatieve elementen en op doorstroming naar (bijvoorbeeld) verenigingen. Sportclub Haarlem Oost is meer gericht op professionele instructie, competitie en het verhuren van de accommodatie aan sportgroepen (bijvoorbeeld bij badminton).

3.2 Een media-offensief: niemand thuis ...

Het project Haarlem Oost is moeizaam op gang gekomen. Er worden in de projectgroep talloze ideeën geopperd die vervolgens niet of nauwelijks worden uitgewerkt. De mensen die het in de praktijk moeten waarmaken gaan door op hun eigen vertrouwde wijze. In 1993 is vooralsnog de meeste energie gestoken in voorlichting. De balans tussen enerzijds de enorme hoeveelheid persberichten, folders en aankondigingen via radio en kabelkrant en anderzijds het uitvoeren van vernieuwende activiteiten in de buurten is bijna volledig doorgeslagen naar het eerste. Alleen de jongerenwerker van SOHO is erin geslaagd om na enkele maanden een scala van activiteiten op te zetten. Deze activiteiten zijn steeds gericht op specifieke groepen (ouderen, jeugd, tieners) en geven kleur aan het sportaanbod¹⁷ in Haarlem Oost. SOHO blijkt heel wel in staat mensen tot bewegen te stimuleren die door de andere organisaties niet worden bereikt. Bovendien worden activiteitenbegeleiderscursussen georganiseerd voor jongeren, bijvoorbeeld bij aerobics.

De kloof tussen sportclub Haarlem Oost en SOHO is steeds groter geworden. Men ziet elkaar als concurrent: zowel op het gebied van subsidie-aanvragen als met betrekking tot de sportvoorziening¹⁸ en het sportaanbod. In tegenstelling tot de intensivering van de sporttak van SOHO gaat sportclub Haarlem Oost op de oude voet verder. Men houdt de poorten weliswaar open en zendt zo nu en dan een bericht de wijk in, maar onderneemt nauwelijks actie om iets extra's te leveren. En juist dat 'extra's' is nodig om 'achterstandsgroepen' te bereiken en benaderen. Een beperkte 'oogst' van vijf gymnastiekende ouderen is het resultaat.

De heer Van Leuven van SLN komt in juli 1993 de projectgroep versterken. Hij heeft inmiddels een netwerk van ouderen gemobiliseerd op zijn lawnbowlsveld¹⁹. Het contact met de oudere bewoners in Haarlem Oost is nog niet sterk ontwikkeld.

17 Het gaat vooral om activiteiten die niet gericht zijn op competitie en ook niet formeel ressorteren onder de vlag van de georganiseerde sport. Voorbeelden: volksdansen, house-aerobic, fitness en bodybuilding, kickboksen, gym 55+, koersbal en yoga.

18 Zo heeft SOHO een voorstel aan de gemeente gericht om gebruik te mogen maken van de gymnastiekaccommodatie van de Xaveriuschool. Dit voorstel is niet gehonoreerd. In die zin ziet SOHO met lede ogen aan dat sportclub Haarlem Oost een subsidie binnenhaalt voor het opknappen van hun sportruimte aan de Byzantiumstraat.

19 Hetgeen overigens buiten het kader van dit project gebeurde.

Een introductie cursus moet daar verandering in aanbrengen. Uiteindelijk zijn er twintig ouderen op deze cursus afgekomen. Voor 1994 worden er meer verwacht. Dan zal de bekendheid van bowls groter zijn.

3.3 Een patstelling?

In maart 1993 heeft het College van B & W besloten om een subsidie van f 27.500,- ter beschikking te stellen aan de sector ESRC (afdeling Sport en Recreatie) voor verbetering van het pand Byzantiumstraat.²⁰ Hierbij is vermeld dat het groot onderhoud aan het pand voor rekening komt van de verhuurder (de gemeente Haarlem). Het klein onderhoud moet door de huurder zelf worden bekostigd.

SOHO blijft er op wijzen dat er een gebrek aan voorzieningen is voor jongeren in Haarlem Oost. In het licht van de bevolkingssamenstelling van de buurten in Oost en het jeugdcriminaliteitsprobleem is het volgens SOHO nodig dat er eindelijk iets aan wordt gedaan. Een multifunctionele voorziening met trainingszaal en fitnessruimte die ook voldoende mogelijkheden biedt voor jongeren uit de doelgroepen is gewenst.²¹ De gemeente Haarlem heeft de bouw van een sportzaal in Haarlem Oost opgenomen in het investeringsplan onder de onbenoemde jaren.²²

In 1994 komt de projectgroep niet meer structureel bijeen. SOHO en sportclub Haarlem Oost worden dan afzonderlijk door de projectleider benaderd.²³ Er is een status quo ontstaan: SOHO gaat enthousiast verder met eerdergenoemde activiteiten. Naast het brede activiteitenaanbod wordt er veel energie gestoken in het geven van sportbegeleiderscursussen op het gebied van fitness en bodybuilding, aerobics en looptraining. In totaal gaat het om zo'n 200 jongeren die met deze SOHO-activiteiten worden bereikt. Dit betreft zowel jongens als meisjes, autochtoon en allochtoon. Van deze 200 jongeren komen zo'n 70 jongeren van 16 tot 22 jaar elke week minstens wel een keer voor fitness of bodybuilding. Daarnaast biedt het jongerenwerk faciliteiten en begeleiding voor aerobics, steps en kickboxen. Het aantal sporturen is in enkele jaren uitgebreid van 2 naar 12 uur per week. Er wordt samengewerkt met taekwondo-stichting Taekyon die eveneens in Haarlem Oost is gevestigd.

Sportclub Haarlem Oost doet niets meer of minder dan het al enkele jaren doet. De club heeft volgens eigen opgave 152 leden²⁴ in 1993. Omdat de club tot voor kort geen beroep deed op jeugdsportsubsidie en ook geen volledige deelnamecijfers kan leveren over voorgaande jaren, is niet met zekerheid uit te maken in hoeverre

20 Dit bedrag wordt gefinancierd uit de middelen van hoofdstuk V (GSSV) en wordt dus niet betrokken uit het budget Sport en Sociale Vernieuwing.

21 Zie ook de SOHO-nota 'Jongeren in Oost'.

22 Binnen kerngroep Oost die het perspectiefplan voor stadsdeel Oost voorbereidt, wordt door de afdeling Sport en Recreatie gepleit voor een multi-functionele ruimte in de Slachthuisbuurt.

23 Achterliggende gedachte is dat beide organisaties 'hun eigen markt' hebben. Van beide organisaties wordt verwacht dat ze onafhankelijk van elkaar hun aandeel aan het project leveren.

24 Onderverdeling naar takken van sport: badminton 47 leden, conditietraining 6 leden, judo 54 leden, jiu jitsu/jodo 15 leden en aerobics/callanetics 30 leden. Overigens geldt voor badminton dat de ruimte per seizoen wordt verhuurd aan groepen deelnemers die verder nauwelijks een band lijken te hebben met de club. Voor aerobics/callanetics en conditietraining worden instructeurs ingehuurd die lessen verzorgen aan de 'leden'. Alleen bij judo wordt deelgenomen aan de reguliere competitie. Om die reden is de judotak gelieerd aan de Judo Bond Nederland (JBN).

er sprake is van groei in het 'ledenbestand'.²⁵ De roosterindeling voor het accommodatiegebruik is in ieder geval al enkele jaren nagenoeg ongewijzigd. In afwachting van het subsidie voor groot onderhoud is de club zelf al begonnen met verbouwingen binnen het pand. De bovenruimte (met bar en tafeltjes) is inmiddels opgeknapt. Deze ruimte wordt gebruikt voor kaartavonden en buurtfeestjes.

De Haarlemse Sportraad heeft een projectmedewerker op freelance-basis aangesteld om sportactiviteiten op te zetten voor ouderen (bij sportclub Haarlem Oost), jongeren (pleintjesbasketbal) en Turkse vrouwen (in samenwerking met de Ringvaart). De SLN doet zijn best om meer ouderen uit de buurt te recrutereren voor het lawnbowls.

25 In het jaarverlag over 1993 staat dat judo door kinderen wat populairder is geworden en dat het met badminton *'een stuk beter gaat als in het vorige seizoen'*.

4 Evaluatie

De onderzoeksvragen die met deze evaluatie beantwoord moeten worden luiden:

- Zijn met het project de gestelde doelen bereikt?
- Wat is de rol van de verschillende participanten binnen het project?
- Wat zijn de sterke en zwakke kanten van het project?

In 4.1 wordt een opsomming gegeven van de daadwerkelijk getroffen maatregelen. Vervolgens zal in 4.2 worden ingegaan op de oorzaken achter de effecten van het project. Ook wordt aangegeven welke lessen uit het project kunnen worden geleerd. Vragen die dan aan de orde komen zijn:

- Wat zijn de oorzaken van de resultaten van beide projecten?
- Wat hebben de projecten opgeleverd (en wat kunnen ze nog opleveren) voor:
 - . het sportbeleid van de gemeente Haarlem?
 - . de sport in Haarlem?

4.1 En wat heeft het nu opgeleverd voor de buurtbewoners?

Behalve het omnibusonderzoek van BOS zijn er geen kwantitatieve gegevens over de sportparticipatie in Haarlem Oost. De gegevens uit het omnibusonderzoek (uit 1993, toen het project al ongeveer een jaar liep) bevestigen de uitkomst van het eerdere en meer uitgebreide sportdeelname-onderzoek in Haarlem van 1990. De sportdeelname van inwoners uit Haarlem Oost loopt nog steeds achter bij die van inwoners uit andere delen van de stad. De (klassieke) vraag bij projectevaluaties luidt of van een tijdelijke en gerichte inspanning een structureel effect verwacht mag worden. Oftewel, in dit geval: wordt sportgedrag beïnvloed door het uitvoeren van extra activiteiten, en wel zodanig dat er meer mensen aan sport gaan doen? Deze vraag moet dan bovendien worden beantwoord tegen de achtergrond van een relatief kortdurend uitvoeringstraject (januari 1993-oktober 1994).

Omdat feitelijke participatiegegevens over 1994 ontbreken, is het zinvol om te inventariseren welke activiteiten het project heeft gegenereerd en in hoeverre bewoners van Haarlem Oost eraan deelgenomen hebben. Puntsgewijs hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden:

- Cursus Aerobicinstructeur: gedurende 8 weken, 2 uur per week, 9 deelnemers waarvan 7 geslaagd, 2 gediplomeerden geven nu begeleiding bij SOHO (SOHO, 1993);
- Cursus Begeleiding Fitness en Bodybuilding: gedurende 8 weken, 2 uur per week, 7 deelnemers waarvan 5 geslaagd (SOHO, 1994);
- Lawnbowls: twee kennismakingscursussen: totaal 20 deelnemers (SLN en Haarlemse Sportraad (SSD): 1993);
- Volwassenen en ouderen-instuif: 2 deelnemers (Sportclub Haarlem Oost en Haarlemse Sportraad, 1994);
- Pleintjesbasketbal: toernooi in Haarlem Oost met 8 teams uit Schalkwijk/Haarlem Oost (SOHO en Haarlemse Sportraad (SSD), 15 mei 1994);
- Sport voor Turkse vrouwen: één uur per week, 7 vrouwen (wijkcentrum De Ringvaart en Haarlemse Sportraad (SSD), 1994);
- Tiener Week: kano en tennis voor tieners gedurende twee dagen, 8 jongeren (SOHO en Haarlemse Sportraad (SSD), zomer 1994);

- Clowntjes sportdag: Kennismakingsactiviteiten voor 12 kinderen (SOHO en Haarlemse Sportraad (SSD), 3 augustus 1994).
- Zaalvoetbaltoernooi in de herfstvakantie: 70 deelnemers (Haarlemse Sportraad (SSD) en SOHO, herfst 1994);
- Herfstprogramma '94: diverse activiteiten voor kinderen (Haarlemse Sportraad SSD), herfst 1994).

En verder:

- Ontwikkelen van een sportpromotiekrant Haarlem Oost (informatie over sportverenigingen/instellingen in een oplage van 5000 exemplaren) door Haarlemse Sportraad (SSD);
- Sportpromotie via een info-kraam tijdens een braderie in Haarlem Oost (Haarlemse Sportraad (SSD), augustus 1994);

Naast het ondersteunen van sportactiviteiten heeft de gemeente Haarlem enkele subsidie-aanvragen gehonoreerd ten behoeve van het verbeteren sportfaciliteiten. Sportclub Haarlem Oost heeft zodoende judomatten kunnen aanschaffen. SOHO heeft subsidie ontvangen voor de aanschaf van fitnessapparatuur. Ook de Haarlemse Sportraad (SSD) heeft hieraan bijgedragen.

De enorme inspanningen die zijn geleverd op het gebied van promotie en publiciteit hebben niet die toeloop op de activiteiten gerealiseerd die werd gehoopt. Geconcludeerd kan worden dat de doelstelling van het project (een evenredige sportdeelname in Haarlem Oost) niet is gehaald. Dat heeft geenszins gelegen aan *de voorbereidingen* van nieuwe initiatieven door SOHO, de Haarlemse Sportraad en de afdeling Sport en Recreatie. Ouderen, en zeker zij die nooit eerder iets aan sport hebben gedaan, kunnen moeilijk de weg naar de sportzaal vinden; alle promotie en voorbereidingen ten spijt. SOHO is goed in staat jongeren in Haarlem Oost tot sportschoolachtige vermaken te bewegen²⁶. Daarnaast is door SOHO een begin gemaakt met laagdrempelige kadercursussen. De Haarlemse Sportraad biedt via het inzetten van een SSD-consulent ondersteuning aan nieuwe initiatieven. Subsidies van de Haarlemse Sportraad en uit het budget Sport en Sociale Vernieuwing hebben het voorzieningenniveau naar een wat hoger plan getild. Al met al kan uit dit project niet geconcludeerd worden dat de sportdeelname en het voorzieningenniveau in Haarlem Oost een blijvende stimulans heeft gekregen. Duidelijk is geworden dat het middenveld van sportorganisaties in deze buurten niet het draagvlak en de daadkracht heeft om zelf goede initiatieven te nemen die de sport ter plekke stimuleren. De Haarlemse Sportraad (SSD) moest om die reden haar activiteiten aanbod uitbreiden²⁷ waardoor een handvol initiatieven een wel zeer kwetsbaar (want tijdelijk) karakter heeft gekregen.

In schema 2 worden de belangrijkste maatregelen en 'organisatiepartners' nog eens op een rijtje gezet. Steeds wordt aangegeven of een maatregel een positief, neutraal of negatief effect heeft gehad op het project 'Haarlem Oost' en daarmee op de sportdeelname in het stadsdeel.

26 Dit zijn hoogstwaarschijnlijk jongeren die niet snel lid zullen worden van een sportvereniging.

27 En tevens ondersteuning bieden aan nauwelijks ontwikkelde activiteiten (van sportclub Haarlem Oost en SLN).

Schema 2: Maatregelen/effect-matrix voor project 'Haarlem Oost'

Maatregelen	Positief effect	Neutraal	Negatief effect
Promotie en publiciteit		X	
Aanbod van sportactiviteiten door SOHO	X		
Kadercursussen door SOHO	X		
Aanbod sportactiviteiten door sportclub Haarlem Oost		X	
Gebruik sportaccommodatie Byzantiumstraat			X
Activiteitsaanbod Haarlemse Sportraad (SSD)		X	
Activiteiten-ondersteuning Haarlemse Sportraad (SSD)	X		
Beschikbaarheid sportaccommodaties in Haarlem Oost			X
(Gebrek aan) inzet sportverenigingen in Haarlem Oost		X	

Tijdens de duur van het project is het accommodatiebestand in Haarlem Oost in omvang niet verbeterd. Wél is door het project meer aandacht uitgegaan naar de accommodatieproblematiek in het stadsdeel. Zowel door bewoners en sport- en welzijnsorganisaties, als verschillende gemeentelijke afdelingen is het gebrek aan sport- en jongerenvoorzieningen in Haarlem Oost onderkend. Ook aan politiek-bestuurlijke zijde is de problematiek gesignaleerd. Het project Haarlem Oost heeft de behoefte aan een multifunctionele voorziening met sportruimte niet alleen in de volle belangstelling geplaatst, maar heeft de realisering ervan waarschijnlijk ook een stapje dichterbij gebracht.

4.2 Leerervaringen

Publiciteit en 'brainstormsessies' over sport in Haarlem Oost zijn er in twee jaar tijd volop geweest. Contacten tussen de gemeente Haarlem en het 'sportieve middenveld' in Haarlem Oost eveneens. Niettemin is er structureel, met name organisatorisch maar ook 'sportief', weinig vernieuwd. Vanaf het begin van 1994 is het project steeds meer in het teken komen te staan van het 'traditionele' sportstimuleringsbeleid. Enerzijds organiseert het SSD-bureau doelgroepgerichte activiteiten voor ouderen en migrantenvrouwen. Anderzijds ondersteunt de afdeling Sport en Recreatie initiatieven van SOHO die vooral gericht zijn op 'risicjongeren' en de schoolgaande jeugd. Het SSD-bureau biedt hier en daar hulp bij voorbereiding en uitvoering van SOHO-activiteiten. Uit het project kan een aantal lessen worden geleerd.

Samenwerking

Overleg binnen de projectgroep is uitermate stroef verlopen. Er te veel tijd gaan zitten in pogingen tot samenwerking tussen SOHO en sportclub Haarlem Oost. Dit bleek een eindeloze weg. De aandacht verplaatste zich daardoor van sportstimulering naar eigenbelang van beide organisaties. Dit heeft de voortgang van het project belemmerd. Er zijn hierdoor nauwelijks pogingen gedaan om andere verenigingen/instellingen bij het project te betrekken. Ook het aanstellen van een sportbuurtwerker heeft geen doorgang gevonden. Terwijl er toch veel voor een dergelijke functie valt te zeggen. In de banenpool waren echter geen geschikte kandidaten beschikbaar voor deze functie. Wél positief is de gegroeide samenwerking tussen de afdeling Sport en Recreatie en SOHO, met als intermediair de Haarlemse Sportraad (SSD). Dit heeft ook zijn vruchten afgeworpen.

Aanpak

Toen steeds duidelijker werd dat samenwerking tussen vereniging(en) en instelling(en) in de buurten was uitgesloten, is gekozen voor het inzetten van een (freelance) SSD-consulent. Daarmee kwam het project in het teken van het traditionele sportstimuleringsbeleid²⁸ te staan. Van 'vernieuwing' is dan ook (nog) geen sprake, althans voor zover het de gemeentelijke aanpak aangaat. Op enkele onderdelen zijn wél 'nieuwe' elementen aan het aanbod toegevoegd zoals het voorzichtige begin met pleintjesbasketbal en de sportbegeleiderscursussen (die door SOHO worden gegeven). Over het algemeen overheerste echter een bescheiden aanbod van sportactiviteiten door professionele instructeurs. Bovendien waren de voorlichtingskanalen onvoldoende afgestemd op de doelgroepen. Scholen zijn pas sinds november 1994 bij het project betrokken. Van een integrale aanpak mag eigenlijk niet gesproken worden: afgezien van de samenwerking tussen de afdeling Sport en Recreatie en SOHO en binnen de kerngroep Oost zijn andere beleidsafdelingen niet in het project vertegenwoordigd geweest (te denken is aan bureau Veiligheid, sector Welzijn en de afdeling Stadsontwikkeling²⁹ van de sector BWE). Een lichtpuntje is misschien het feit dat 'een multifunctioneel centrum' (met sportvoorziening) in het wijkperspectiefplan is opgenomen. Al met al is er tot op heden nauwelijks vooruitgang geboekt ten aanzien van kaderscholing en accommodatieruimte. Alleen de sportbegeleiderscursussen hebben geleid tot een lichte verhoging van het sportaanbod in Oost. Het voorzieningenniveau is enigszins verbeterd. De (assistent-)sportbuurtwerker is er nooit gekomen.

Buurtsportnetwerk

Het sportaanbod van SOHO en sportclub Haarlem Oost ontloopt elkaar niet veel; wél de doelgroepen waarop beide organisaties mikken. Het project was (zeker in de beginfase) te eenzijdig gericht op deze organisaties. Hoewel lawnbowls en basketbal later aan het pakket zijn toegevoegd, is een breder aanbod door verenigingen en andere instellingen aan te bevelen. Een recente inventarisatie heeft uitgewezen dat van de 37 verenigingen in Haarlem Oost er 20 geïnteresseerd zijn in sportpromotie. Via die weg kan een buurtsportnetwerk worden opgebouwd. Zo'n netwerk wordt door de sport zelf gedragen en is niet afhankelijk van het instructie-aanbod van de Haarlemse Sportraad (SSD).

28 Dit heeft te maken met de taakstelling en taakuitvoering van de consulent. Sportstimuleringsbeleid kan ook op een andere (bijvoorbeeld vraaggerichte of ondersteuningsgerichte) wijze worden gevoerd.

29 Bijvoorbeeld in het kader van buurt- en wijkbeheer.

Sociale functie van sport

Alleen SOHO heeft aandacht besteed aan de sociale functie van sport in het kader van criminaliteitspreventie en 'werkervaringsplaatsen' in de sport. Omdat de jongerenwerker die zich op sport richt professioneel werkzaam is in het sociaal cultureel werk, kan hij relatief eenvoudig contacten leggen met zogenaamde risicjongeren. Sport is voor hen zowel 'bliksemafleider' als mogelijk sociaal stijngskanaal (kaderopleidingen). Om die reden is het te betreuren dat de RSLA-cursus geen doorgang heeft kunnen vinden. Het is SOHO evenwel gelukt om sportbegeleiderscursussen te organiseren.

Accommodaties en voorzieningen

Omdat sportclub Haarlem Oost de deuren voor derden gesloten hield, was uitbreiding van activiteiten slechts beperkt mogelijk. SOHO is aangewezen op de krap bemeten ruimten in het wijkcentrum. De jongerenwerker moet voor enkele activiteiten zelfs uitwijken naar het gymlokaal aan de Belgiëlaan. Sportclub Haarlem Oost benut haar ruimte niet optimaal en wil de 'lege uren' (c.q. dagdelen) vrijhouden voor uitbreidingsmogelijkheden. De sportclub heeft zich in de loop der jaren ontpopt als een sportinstituut voor de buurt. Het instituut balanceert organisatorisch ergens tussen een kleine omni-vereniging en een non-commercieel sportbedrijfje. Dat is waarschijnlijk de reden dat de sportclub vaak 'sportschool Haarlem Oost' wordt genoemd. De club versterkt dit imago zelf door vast te houden aan het uitgangspunt 'baas in eigen huis te blijven'³⁰. SOHO wordt als concurrent beschouwd en is er derhalve niet welkom. De bouw van een nieuwe sportzaal wordt als 'overbodig' van de hand gewezen. De Haarlemse Sportraad (SSD), de afdeling Sport en Recreatie, SLN en SOHO zijn alle voor de bouw van een multifunctionele sportruimte met trainingszaal. De uitkomsten van dit onderzoek onderstrepen de behoefte daaraan nogmaals. Overigens is geen enkele poging ondernomen om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om gebruik te maken van gymlokalen van het bijzonder onderwijs (bijvoorbeeld van de Petrus-LTS). Deze lokalen die in goede staat verkeren, worden alleen gebruikt voor onderwijsdoeleinden en staan 's avonds en in het weekend leeg.³¹

30 De voorzitter (die tevens judotrainer is) van de sportclub wenst geen 'SOHO-klienten' in 'zijn' ruimte. *"Daar krijg ik alleen maar last mee. Dat willen mijn leden ook niet, want zie je het al voor je: komen die oudjes de klaverjaszaal uitgelopen, ... lopen ze zo tegen een stelletje junks aan!"*

31 De Ewald-MAVO staat bijvoorbeeld al enkele jaren leeg omdat de wijkraad bezwaar maakt tegen avondgebruik. Dit bezwaar hangt samen met de in haar ogen grote mate van overlast die dit met zich mee zou brengen. Overigens staat naast dit lokaal een ander gymlokaal dat al tientallen jaren zonder enige merkbare overlast in medegebruik wordt gegeven.

5 Adviezen

5.1 Accommodatie-adviezen

- 1 De gemeente Haarlem zou het huurcontract van gymlokaal Byzantiumstraat met sportclub Haarlem Oost in heroverweging moeten nemen. Het lokaal wordt niet optimaal benut terwijl de sportruimte in Haarlem Oost beperkt is. De sportclub exploiteert het lokaal weliswaar niet commercieel maar wel op een sportschoolachtige wijze. Derden worden niet in alle gevallen zo maar toegelaten tot het sportlokaal.
- 2 De afdelingen Sport & Recreatie en Onderwijs van de sector ESRC zouden in contact moeten treden met de besturen van scholen van het bijzonder (voortgezet) onderwijs die een gymlokaal bezitten in Haarlem Oost. Thans worden deze lokalen niet voor medegebruik door de sport opengesteld terwijl daar wel behoefte aan is. Met een gezamenlijk gebruik van onderwijs en georganiseerde en/of ongeorganiseerde sport is er voor alle partijen 'winst' te behalen.
- 3 De gemeente Haarlem zou (met inachtneming van de eerderevermelde adviezen) eerst een haalbaarheidsonderzoek moeten verrichten naar een (multifunctionele) overdekte sportvoorziening. Zowel de (manifeste en latente) vraag naar binnensport en het (bestaande) aanbod van binnensportaccommodaties in Haarlem Oost moeten daarvoor worden geïnvesteerd. Daarnaast moet het financiële draagvlak van gebruikers en exploitant(en) worden bepaald. Specifieke aandacht dient uit te gaan naar:
 - . de (huidige en toekomstige) vraag van de georganiseerde sport;
 - . de vraag van de 'ongeorganiseerde sport' (bijvoorbeeld van ouderengroepen, jongeren via het sociaal-cultureel werk, migrantengroepen, zelfgeorganiseerde groepen);
 - . een gedifferentieerd aanbod;
 - . mogelijkheden tot zelfbeheer (door bijvoorbeeld de doelgroepen zelf);
 - . concurrentie met bestaande accommodaties;
 - . het scenario 'herbestemming Beyneshal' (het eventueel wegvallen van sportmogelijkheden in de sporthal op het stationsplein waardoor gebruikers moeten uitzien naar vervangende ruimte).

5.2 Organisatie-adviezen

- 4 Projecten als deze kunnen beter geleid worden door een stuurgroep waarin medewerkers van gemeentelijke afdelingen en de Haarlemse Sportraad (SSD) en/of andere stedelijke instellingen zitting hebben. Dit verkleint de kans op vertraging van het project door belangenconflicten van betrokken partijen in het veld. Desgewenst kan daarnaast een (kleine) werkgroep in het leven worden geroepen met leden die op ad hoc-basis bijeenkomen. In het project 'Haarlem Oost' was 'het veld' oververtegenwoordigd waardoor mogelijkheden voor een meer integraal project onvoldoende zijn onderzocht en besproken. Beleidsmedewerkers van andere gemeentelijke afdelingen zouden in de toekomst structureel sterker bij het (integrale) sportbeleid moeten worden betrokken.

- 5 Het verdient aanbeveling om een selectie te maken van de verenigingen die zich hebben aangemeld voor sportpromotie in Haarlem Oost. De geselecteerde verenigingen zouden zich kunnen inzetten voor ledenwerving onder inwoners van Haarlem Oost. De Haarlemse Sportraad (SSD) kan hierbij ondersteuning bieden in plaats van zelf deze activiteiten te organiseren. Daardoor wordt het aanbod voor doelgroepen verbreed en versterkt. SOHO kan ook worden betrokken bij de doorstroom van recreatieve sporters en aspirant-sportleiders naar verenigingen in de buurt.
- 6 De samenwerking tussen SOHO en Haarlemse Sportraad (SSD) en afdeling Sport en Recreatie kan worden voortgezet en geïntensiveerd. Behalve aandacht voor de randvoorwaarden (accommodatie en personele ondersteuning) kan gekozen worden voor een gericht kadervormingstraject voor jongeren uit de buurten in Haarlem Oost. Dit traject dient aan te sluiten op de behoefte aan kader van de sportverenigingen in Haarlem Oost.
- 7 De afdeling Sport en recreatie van de gemeente Haarlem zou de verenigingen in Haarlem Oost moeten voorlichten over integratie van allochtonen in de sport. Omdat nog steeds blijkt dat er van beide kanten (verenigingen en allochtone sporters/geïnteresseerden) allerlei obstakels zijn voor een evenredige deelname, is een plan van aanpak gewenst. De Haarlemse Sportraad (SSD) zou verenigingen kunnen ondersteunen in hun pogingen om meer allochtone buurtbewoners te werven.

5.3 Inhoudelijke adviezen

- 8 Aan de basis van de sport, namelijk bij de aanwas van kinderen en jongeren, kunnen sportverenigingen, basis- en middelbare scholen en een coördinerende instantie op stadsdeelniveau (bijvoorbeeld een sportbuurtwerker namens de Haarlemse Sportraad (SSD)) een samenwerkingsverband opzetten. Hiermee kan voor verenigingen een gunstige uitgangspositie ontstaan om kinderen binnen de poorten van de club te halen. Tegelijkertijd kunnen verenigingen voor de scholen een deel van de buitenschoolse uren opvullen.
- 9 Het inhuren van de expertise van de landelijke stichting Beweging Recreatie en Spel (BRES) kan in overweging worden genomen. BRES organiseert in samenwerking met lokale instanties (zoals sociaal-cultureel werk, sportraden of gemeentelijke diensten) doelgroepgerichte RSLA-cursussen, bijvoorbeeld specifiek voor allochtone jongeren of in het kader van criminaliteitspreventie. SOHO, Haarlemse Sportraad (SSD) en BRES zouden gezamenlijk een RSLA-cursus voor jongeren in Haarlem Oost kunnen organiseren waarbij (van te voren) voldoende aandacht uit moet gaan naar het vervolg: het inzetten van gediplomeerde jongeren in de sportpraktijk.
- 10 Het stimuleren van sport door ouderen zou meer structureel en continu moeten plaatsvinden door:
 - . de SLN, via het werven van ouderen uit de buurt (bijvoorbeeld door voorlichting tijdens ouderensoosen/kaartavonden e.d.);
 - . het kruiswerk (Meer Bewegen voor Ouderen: MBvO), via de steunpost voor ouderen Haarlem Oost.